

**R. Patris, Francisci Svarez, E Societate Iesv,
Metaphysicarvm Disputationvm, In Qvibvs Et Vniversa
Natvralis Theologia Ordinate Traditvr, Et Qvæstiones Ad
omnes duodecim Aristotelis Libros ...**

Suárez, Francisco

Mogvntiæ ; [Coloniæ Agrippinæ], 1630

12 Vtrum casus & fortuna inter causas efficientes numerari debeant.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94135](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94135)

effatus est. Adde, neq. etiam ribui Fatum proprie in dicta significatione actibus liberi voluntatis creata, quia liberum arbitrium De subicitur immediatè, & non aliis causis, vel dispositioni earum, nisi per accidens, ac remotè: & ideo vlt. nullo modo, vel non nisi improprie, & propriè actus liberi arbitrii possunt fati attribui, ipsam t. Dei prouidentia, & immediatum influxum eius fitum appellando.

XII.

Atque hinc tandem contat vltima pars assertio- nis, quæ solum est de vsu huius vocis fatum: cuius v- sum ait D. Tho. reculasse sanctos Patres propterea, qui fatum in influxu fidei ponebant. Quod verū esse constat ex superioribus citatis, & ex August. lib. 5. de Ciuit. c. 9. & tract. 37. in Ioannem, & Gregor. homil. 10. in Euang. & Greg. Nissen. lib. 6. Philosoph. c. 2. vel aliàs Nemes. lib. de Anim. eiusq. facultatib. 35. & 36. Et ratio est, quia fatum ex primæua impositione in- stitutum est ad significandam radicem fatalis neces- sitatis, quam absolutam necessitatem esse sentiebāt, qui nomen fati inueniunt: & ideo in propria signi- ficatione non potest attribui omnibus causis secun- dis, etiam vt diuinæ prouidentie subsunt. Ex quo et- iam fit, vt neque effectus naturales, qui in hoc infe- riori mundo eueniunt, dicendi sint fati euenire in illa proprietate, quia regulariter nunquam eueniūt sine interuentu alicuius causæ liberæ, vel angelicæ, vel humanæ: ita vt neq. pluuiæ, ventī, & similes ef- fectus, qui videntur maximè naturales, dicendi sint fatali necessitate prouenire: nam permittente Deo, vel ordinante sæpe impediuntur, vel excitantur me- dia aliqua actione bonorum, aut malorum spirituum. Hæc ergo ratione nomen fati non est à nobis absolu- tē vsurpandum: si quis autem corrigendo signifi- cationem eo vti velit, nō est cum illo contendendum: declaratio autem seu correctio est, vt nomen fati so- lum significet seriem causarum diuinæ prouidentie subiectam, quæ illis necessitatem non imponit, sed v- namquamque modo sibi proportionato agere sin- nit. Addit Alexand. Aphrodis. lib. de Fato, c. 3. Fatum in- terdum significare cuiusque rei naturam, habetq. il- la significatio fundamentum in Arist. lib. 5. Physic. c. 6. tex. 57. vbi naturalem generationem, vel corruptio- nem fatalem vocant. Iuxta quam significationem, nec fatum habet maiorem necessitatem quam natu- ra, nec maiorem vniuersalitatem. Vnde licet non om- nia naturali ordine, vel necessitate eueniant, sed quædam liberè, alia casu, ita non omnia sunt fati. Veruntamē hæc significatio illius vocis, nec videtur esse in communi vsu, nec habere fundamētum in il- lius vocis Etymologia, qua fatum à fando dicitur, vt ex August. notauimus, quare vt fatum aliquid sit, di- uina præscientia, & prouidentia excludenda non est.

SECTIO XII.

Virum casus & fortuna inter causas efficientes numerari debeant.

I.

Isputatio de casu & fortuna coniuncta est cum disputatione de fato, quia sub- lata necessitate fatali, videtur fieri cō- sequens, vt multi effectus casu & for- tuito in vniuerso eueniant. Cumq. ni- hil possit fieri, quod non habeat efficientem causam, fieri etiam videtur, vt huiusmodi effectus casuales, vel fortuiti aliquam efficientem causam habere de- beant, quæ casus, aut fortuna nominetur. De hac er- go causa inquirimus, an sit, & qualis sit. Videtur e- nim, non esse aliquam ex his, quæ necessariò aut libe- rē agunt, & ita nullam esse posse. Assumptum patet, quia causa necessariò operans vel semper, vel frequen- tius consequitur suum effectum: effectus autem ca- suales dicuntur esse ex iis, qui rarò eueniunt: ergo nō eueniunt à causa necessariò operante. Rursus causa libera semper operatur à proposito, & ex intentione

finis: casus autem dicitur esse cum præter intentionē aliquid accidit: non est ergo casus causa libera: ergo casus non potest esse aliqua causa efficiens.

De effectibus casualibus.

Quamuis hæc nomina casus, & fortuna, pro eodem sæpe vsurpentur, tamen in rigore habent diuer- sam significationem: & idē dicemus prius de casu, deinde de fortuna. Nomen igitur casus proprie signi- ficat potius effectum quam causam: diciturque de quolibet effectu inopinato, quod notauit Boet. lib. 1. de Consolat. prof. 1. vbi non vult casum significare causam, sed effectum: tamen iam vsus obtrinit, vt de causa etiam dicatur: non potest enim ille effectus carere aliqua causa: & ita egit de casu Aristot. 2. Physic. & cum eo ceteri Philosophi: tamen explicato effe- ctui intelligitur melius causa. Dicitur ergo effectus casualis, is, qui per accidens, & præter opinionem, vel intentionem coniungitur effectui per se alicuius causæ, vt quod fodiens terram, inueniat thesaurum. Hoc constat ex communi significatione illius vocis, nam idem est effectus casualis, quod contingens ra- rō, & præter intentionem. Duo itaque videntur esse de illius ratione. Vnum est, vt rarò eueniat, vt sentit Aristot. 2. Physic. c. 7. & ibi Auerroes, Alexan. Sanctus Thomas, Albertus, & alij. Quamuis Auicenna hoc limitare voluerit sine causa, vt statim dicam. Cum autem dicitur ille effectus rarò euenire, intelligendū est in sensu (vt ita dicam) composito, seu facta su- positione talis causæ: sæpè enim est rarus effectus, quia rarò ponitur causa, quamquam illa posita sem- per aut regulariter sequatur effectus: & tunc non est casualis, sed potest esse per se, nisi posito etiam talis causæ, vel concursus plurium causarum casualis sit. Alio ergo modo sequitur rarò effectus etiam posita causa: & hoc modo dicitur effectus casualis raro e- uenire. Quia vero talis effectus semper prouenit ex concursu plurium causarum, oportet vt ille concu- sus non habeat certam & definitam causam in vni- uerso: ex quo etiam fit, vt rarò eueniat: & ideo Eclyp- sis non est effectus casualis, neq. omnis alius, qui re- gulariter coniungitur cum effectu per se.

Secundo est de ratione talis effectus, vt præter in- tentionem agentis causæ eueniat, vt quod præte- eunte Petro lapis cadat, dicitur esse casus fortuitus, quia fuit præter intentionem tum hominis transi- tis, tum lapidis cadentis, vel generantis, quod illum in centrum mouebat. Quod si ille concursus fuisset ab aliquo intentus, respectu illius non diceretur ef- fectus casualis, sed per se in suo genere: est ergo de ra- tione casus, quod sit effectus præter intentionem a- gentis: quia est effectus per accidens.

Atque ex hac explicatione intelligitur, non esse in vniuerso effectus casuales respectu Dei, sed tantum respectu causarum secundarum, seu particularium: & ratio est, quia nihil euenire potest præter intentionem Dei, eo quod nihil possit subterfugere præsci- entiam eius. Dices: Interdum aliquid fit in rebus præ- ter intentionem Dei, vt in humanis actibus peccata. Et fortasse etiā in effectibus naturalibus aliqui pos- sunt contingere, qui licet sint præsciti à Deo, non ta- men sint intenti. Respondetur in primis, respectu cau- sæ operantis per intellectum & voluntatem non so- lum requiri ad hoc, quod effectus sit casualis seu for- tuitus, vt sit præter voluntatem, sed etiam, vt sit præ- ter scientiam vel opinionem operantis. Nam si exa- ctione mea aliquid sequatur, quod ego futurum esse præuidi, non potest dici, esse mihi casuale vel fortui- tum, etiam si esse possit vel non voluntarium, sed per- missum tantum, vel etiam aliquo modo inuolunta- rium. Vnde Aristot. lib. 2. Magnor. Moral. c. 8. dicit, ni- hil esse fortune, vbi plus est intellectus. Vt ergo Deo ni- hil casu accidat, satis est, quod nihil præter eius scien- tiam & præscientiam eueniat. Addimus vero præ- tera

terea aliud esse loqui de effectu, qui est in peccato, quia semper est res aliqua, aliud de effectu, qui solum est carentia debitorum perfectionis morales: nam loquendo de effectu, ille non potest esse casualis respectu Dei, non solum quia est perfectus, sed etiam quia non tantum per accidens, sed per se causatur ab ipso Deo, & ita potest dici aliquo modo intentus, saltem quantum ad voluntatem quam Deus habuit concurrendi ad illum effectum, concurrente etiam causa secunda. Et ob hanc rationem nullus effectus naturalis potest dici casualis respectu Dei, non tantum propter præscientiam, sed etiam propter efficientiam per se, & aliquam intentionem talis effectus quam Deus habuit, hoc ipsum, quod voluit tales causas naturales procurare a se ad talem effectum, & cum illis concurrere. Unde aliqui etiam effectus, qui respectu causarum particularium censentur casuales, respectu causarum universaliū, ut celorum (si per se concurrant ad talem effectum) non sunt casuales, ut monstrat, & quædam alia, quæ per accidens generari dicuntur. At vero defectus, qui coniungitur effectui in peccato, ut non sit casualis, non oportet quod sit per se intentus, quia hoc est præter rationem eius, cum nemo intendens ad n. alium operetur: satis ergo est, ut sit præiudicatus, & permixtus: maxime quod à Deo semper est ordinatus ad poenā, vel ut sit occasio alicuius maioris boni ordinatus (inquam) non præordinatione, quæ secundum rationem antecedit præscientiam, sed quæ sequatur. Atque simpliciter loquendo nunquam potest casualis, vel fortuitus effectus talis esse respectu Dei, ut recte tradit D. Tho. 1. p. q. 103. ar. 7. ad 2. & q. 116. ar. 1. ad 2. & Aug. lib. 83. quæstio. 24. Boet. 1. de Consol. prof. 1.

De casu, ut causam significat.

V. P. X. his, quæ de effectu casuali diximus, facile est declarare quid sit casus, ut hac voce significatur ipsa causa effectus casualis. Dicendum est enim, non esse peculiarem aliquam causam per se institutam ad talem effectum, sed esse posse quamlibet causam efficientem creatam, quatenus ex accidente, & præter intentionem coniungitur cum effectu per se illius, alius effectus rarus, & omnino accidentarius. Hæc est sententia Aristotelis, & aliorum Philosophorum in locis citatis: eamque declarat D. Thom. 1. p. q. 16. art. 1. quia hic effectus dicto modo contingens, ut sic non est absolute neque vnum, sed secundum quid, scilicet vnum per accidens: ergo non oportet, ut habeat causam simpliciter, & per se, saltem naturalem, sed solum per accidens: ergo casus non est determinata causa per se, sed solum causa per accidens. Antecedens patet, nam effectus contingens est, verbi gratia, quod fodiens sepulchrum, inueniat thesauri: hoc autem non est vnum quid: & ideo (ait D. Tho.) nulla potest esse causa in natura, quæ per se inclinet ad illum effectum, quia semper causa naturalis tendit ad aliquid proprium vnum. Merito autem loquimur de causa naturali, quia causa intellectualis potest per se intendere, ut vnum id, quod est per accidens, ut concursus illius causarum vel effectuum: & ideo inter causas intellectuales potest dari causa per se huius effectus, sicut paulo antea de Deo dicebamus: tunc autem respectu illius causæ, effectus non erit contingens, quia non erit præter intentionem eius. Unde potest in hunc modum concludi ratio, nam si casus esset causa per se, aut esset intellectualis, aut naturalis: non primum, quia causa intellectualis tunc esset per se, quando ex scientia, & intentione operatur: effectus autem casualis est præter intentionem: non etiam secundum, quia natura non inclinat ad vnum per accidens illo modo, ergo casus non est causa per se alicuius effectus.

Dices: Ergo nec Deus est causa per se effectus casualis ut talis est: consequens est falsum, nam esse casuale, est aliquid in effectu: nihil autem est in effectu, quod non sit per se à Deo: Respondetur, esse ca-

sualement nihil rei addere effectui, sed denominationem sumptam ex coniunctione v. habitudine ad talem causam medio per se effectui. Deinde dicitur, Deum per se causare contingentem effectum, quia ipse voluit, ut tales effectus contingerent, non tamen, quod in ratione casualium effectuum constitueretur per ordinem ad Deum: idem repugnabat, sed per respectum ad causam creatam respectum etiam Deus ipse causat, eo modo quod esse aut fieri potest.

Rursus dices: Quisnam effectus est, qui in huiusmodi euentibus fit omnino per accidens, & sine causa per se, cum omne id, quod est per accidens, reducendum sit in causam per se. Respondetur, non oportere ut omnis effectus qualif. unq. sit, habeat causam per se, sed satis est, ut coniungatur effectui per se alicuius causæ, & hoc sensu intelligendum est, cum dicitur, reduci in causam per se. Et ita fit in presenti, v. g. in explode inuentione thesauri, quod ibi aurum fuerit genitum, per se fuit ab aliqua causa: ipsa item terræ solio, per se & ex intentione fit ab homine. At vero coniunctio illa est ita per accidens, ut nullam habeat creatam causam per se, & ideo inuentionis thesauri, quæ ex illa provenit, dicitur effectus fortuitus, cuius causa per accidens partim est homo fodiens terram, partim is, qui posuit aurum in illo loco: & idem est in similibus.

Uterius vero est aduertendum, hos effectus per accidens & contingentes, non solum euenire ex concursu causarum efficientium, sed etiam ex concursu fortuito efficientis causæ cum materiali, sic enim generantur monstra, quæ raro eueniunt ob dispositionem materiæ: tunc autem effectus non est casualis respectu materialis causæ, sed respectu alicuius efficientis. Quod non satis aduertit Avicenna libro 1. sufficient. ca. 13. & ideo dixit, effectus casuales non solum esse, qui raro eueniunt, sed etiam, qui ad vtrumlibet eueniunt, id est, qui æquè possunt euenire, & non euenire alicui subiecto: ut respectu superficie, quod sit alba, vel nigra. Sed hoc non recte dicitur, nam casus non significat materialem causam, sed efficientem: respectu cuius nullus est effectus ad vtrumlibet contingens, nisi in causis liberis. Nam naturales sunt determinata ad vnum, in liberis autem talis effectus non est casualis ex eo capite, sed liber: erit autem casualis, si sit præ intentionem, quod non inuenitur proprie nisi in is, quæ raro coniunguntur effectibus per se intentis. Indifferencia autem potest materialis nihil refert, ut effectus dicatur casualis, tum quia non sequitur effectus ex vi illius, tum etiam, quia ex parte eius non fit effectus per accidens, aut præter intentionem: nam hoc proprie pertinet ad causam efficientem, ut per se constat.

Utriusque ex his facile constat, quid dicendum sit de fortuna, de qua multa fabulati sunt Gentiles, qui ignorantes causas multorum casualium effectuum, qui hominibus eueniunt, Deam quandam finxerunt, quam fortunam appellarunt, quæ esset horum effectuum causa. Sed huiusmodi commentum impugnarunt inter alios Augustinus lib. 4. de Ciuita. ca. 18. & Lactant. libro 3. de ver. sapient. c. 28. & 29. & legi potest Albert. 2. Phyc. tract. 3. capite 10. & Scotus in quodlibet. quæstio. 1. Dicendum est ergo effectum fortuitum formaliter eiusdem rationis esse cum casuali, solumque differere, quia fortuitus dicitur specialiter in humanis rebus, seu respectu agentis à proposito ex ratione & intentione propria & elicita. Unde fortuna causa est etiam per accidens eiusdem rationis cum casu, solumque determinate dicitur, ut sit causa agens à proposito, quæ sit per accidens respectu effectus præter intentionem subsecuti. Unde fieri potest, ut idem effectus sit fortuitus & casualis, seu à fortuna & casu respectu diuerforum, ut inuentionis thesauri est fortuna respectu hominis fodientis terram, casus vero respectu causæ naturalis geutorantis aurum. Quod si non fuit ibi genitum, sed ab alio ho-

VII.

VIII.

IX.
Quidnam sit fortunam.

mine repositum, etiam le est causa ut fortuna: tamē respectu illius dicitur mala fortuna, respectu alterius bona: hæc enim nomina non significant diversas causas per se, aut uinas, sed denominationes sumptas ex effectibus prosperis vel aduersis. Atque ita explicuit rationem fortunæ Aristot. 2. Physic. 5. & lib. de bona fortuna.

X.
Fortuna est
fatum diuini
subiecti
voluntati
substanti.

Solum sunt duo advertenda. Vnum est fortunam ita esse sumptam ab aliquibus Philosophis, ac si effectus eius nulli omnino providentiæ subessent, & à nulla causa etiam summa essent intenti, præuisi, aut ordinati. Et hac ratione reprehendit se ipsum aliquando D. Aug. ut retract. cap. 1. quod usus fuerit nomine fortunæ: os vero omnem fortunam subiicimus diuinæ providentiæ, quia nihil nobis casu accidit, quod à Deo non sit vel ordinatum, vel permixtum, ut supra declaratum est: & eleganter dictum est ab Aug. li. 3. de Trin. c. 4. his verbis: *Nihil fit visibiliter & sensibiliter, quod non de interiori inuisibili, atq; intelligibili aula summi Imperatoris aut iubeatur aut permittatur, secundum ineffabilem iustitiam premiorum, atq; penarum, gratiarum, & retributionum in ista totius creature amplissima quadam immensa, republica.* Idem attigit lib. 33. quæ. in 24. Alterum observandum est quosdam effectus in nobis fieri quos putamus fortuitos, eò quod illorum causam ignoremus, cum tamen non sint effectus, qui per accidens à nobis eveniant, sed per se in nobis fiant ab aliqua superiori causa, ut quod aliquis nihil tale intendens aut præcogitans, aliquem bonum motum animi in se sentiat, vel quod aliquis incessanter per hanc viam, quasi rapiatur desiderio & voluntate incedendi alia via, & ita effugiat hostium insidias, appellatur ab hominibus fortuna: habet tamen ille effectus causam per se intendentem illum, nempe Angelum aliquem, vel Deum ipsum. Et ideo dixit Aug. i. retract. c. 1. & lib. 1. contr. Academicos vulgò appellare fortunam, quæ occulto ordine regitur, & rationem & causam secretam habet. Quod etiam attigit Philosoph. lib. de bon. fortuna. c. 2. Atq; hæcenus de fortuna & de efficientibus causis reatis.

DISPUTATIO XX.

De prima causa efficiente, primæque actione, quæ est creatio.

DE DEO glorioso duplex est in Metaphysica consideratio: scilicet quatenus est prima causa, & quatenus est primum ens: & quamquam hæc posterior ratio secundum se sit prior, altera tamen quoad nos, & iuxta doctrinæ ordinem quem proficimur, venit consideranda prius, um quia per effectus venimus in cognitionem Dei tum etiam, quia ad integram considerationem causarum entis ut sic, necessaria est præsens disputatio. Igitur de prima causa secundum se, & secundum eas perfectiones, quæ ipsi insunt, nihil nunc dicemus, inò neq; de existentia eius: sed supponimus nunc esse Deum, quod infra demonstrabimus. Supponimus autem ipsum non habere causam, quia necesse est sistere in aliquo ente non facto, cum non possit in infinitum procedi. Dicemus ergo de efficientia huius primæ actionis in alia, & de dependentia aliorum ab ipso. Quæ triplex esse aut considerari potest, scilicet in fieri, in conservari, & in operari: & de his tribus dicemus in hac & duabus disputationibus sequentibus. Dependens autem in fieri potissimum in creatione consistit, tum quia hæc est propria dependentia entis in quantum ens, quam hic inquirimus, tum etiam, quia in hac actione consistit primum fieri (ut ita dicam) entium factibilium: & ideo de hac actione dicemus in hac disputatione: nam alij modi quibus prima causa potest res producere, & difficultatem non habent, & attinguntur satis in disput. sequentibus.

SECTIO I.

An possit ratione naturali cognosci, creationem aliquorum entium esse possibilem, an etiam necessariam, vel (quod idem est) an unum ens in quantum ens, possit essentialiter dependere essentialiter ab alio ente.

Vponendum in primis est, quid significet nomen creationis: nam quid res ipsa sit, postea declarabitur. Significat ergo creatio effectum alicuius rei ex nihilo, ut Theologi definiunt. Illa autem particula ex nihilo, ut distinguat hanc actionem ab aliis, excludit omnem concursum causæ materialis, & dependentiam rei, quæ creatur, ab aliquo subiecto, ut recte exponit Anselm. in Monolog. c. 8. ita ut idem sit dictum ex nihilo, quod ex nullo subiecto: atq; ita distinguitur hæc actio ab alia, quæ est per educationem de potentia subiecti. Hæc namque duæ actiones adæquate diuidunt omnem efficientiam: & ideo, ut per illam particulam sufficere distinguitur creatio ab educatione, ita sufficere etiam per illam explicatur ratio creationis. Vnde inferunt Theologi, quidquid creatur, debere esse subsistens, aut fieri per modum subsistentis, quia oportet, ut fiat extra subiectum seu sine dependentia à subiecto. Quod autem existit sine dependentia à subiecto, subsistit, vel habet se ad modum subsistentis: quod dico propter accedens, si fieret à Deo separatim à subiecto, quod verè crearetur, quia haberet modum essendi subsistentis similem. Anima vero rationalis etiam in corpore fiat, verè tamen fit ex nihilo, quia non fit ex ipso corpore: non enim ex eius potentia educitur, neque ab eo pendet in suo esse: & ideo verè etiam subsistit, dum in corpore fit, ut infra dicemus, tractando de subsistentia.

Rationes dubitandi.

Sic explicata voce creationis videtur non posse cognosci, ratione naturali creationem esse possibilem: primum, quia quod Aristoteles, Plato, & alij graeci Philosophi non cognouerunt, verisimile est cognosci non posse naturali lumine: sed illi Philosophi ita ignorarunt creationem, ut tanquam primum principium ac per se notum haberent ex nihilo nihil fieri, ut constat ex Aristotele in 1. Physicorum: ergo.

Secundò de nullo ente potest demonstrari creationem esse possibilem. Antecedens patet, quia omne ens aut est substantia vel accedens: accedens autem, si sit in subiecto nec creatur, nec creari potest, etiam si maximè supernaturale sit, ut supra ostensum est: accedens autem esse & fieri separatim à subiecto non potest inueniri naturali ratione. Substantia deinde aut spiritualis est, aut materialis: illa prior vix potest per rationem naturalem inuestigari an sit, nedum demonstrari qualis vel vnde sit: ergo non potest cognosci euidenter, quod sit aliqua substantia spiritualis facta ab alio: & consequenter nec demonstrari potest creationem esse necessariam, vel possibilem propter has substantias. Substantia autem materialis semper fit ex materia: quod autem materia ipsa sit facta, aut efficiens alterius indigens ut esse possit, non potest demonstrari: vnde Plato & multi Philosophi posuerunt illam æternam & improductam: neque apparet naturale medium, quo oppositum demonstrari possit. Nam si quod esset, maximè imperfecto, & potentialitas materię. Sed cur dici non potest materiam ex se habere hanc suam entitatem, quamvis minimam & imperfectam? Neque enim est per se notum hanc imper-